

**ЛУГАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ ІМЕНІ Е. О. ДІДОРЕНКА**
(кафедра соціально-гуманітарних дисциплін;
кафедра кримінально-правових дисциплін;
кафедра спеціальних дисциплін та домедичної підготовки)

**ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ЛУГАНСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ЦЕНТР»**

**ЛУГАНСЬКИЙ ОСЕРЕДОК ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
«УКРАЇНСЬКИЙ ФІЛОСОФСЬКИЙ ФОНД»**

**ЛУГАНСЬКИЙ ОСЕРЕДОК ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
«ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА»**

**ВОЄННИЙ КОНФЛІКТ І ЗЛОЧИННІСТЬ:
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ,
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА
КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ**

*Збірник матеріалів Тринадцятої міжвузівської
науково-практичної конференції
(м. Сєвєродонецьк, 30 жовтня 2020 року)*

Сєвєродонецьк – 2021

УДК 343.97
В63

Редакційна колегія: д.ю.н., к.ф.н. О.М. Литвинов (голова), д.ю.н. О.О. Дудоров, к.ю.н. А.С. Кудінов, к.н.зсоц.ком. О.С. Куцевська, к.ю.н. О.В. Одинцова, д.ю.н. Є.О. Письменський, к.ф.н. В.І. Поклад.

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
вченою радою Луганського державного
університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка
(протокол № 12 від 29 квітня 2021 року)*

В63 Воєнний конфлікт і злочинність: соціально-гуманітарні, кримінально-правові та кримінологічні аспекти : збірник матеріалів Тринадцятої міжвузівської науково-практичної конференції (м. Северодонецьк, 30 жовтня 2020 року). – Северодонецьк : Луган. держ. ун-т внутр. справ імені Е. О. Дідоренка, 2021. – 244 с.

ISBN 978-617-616-106-6

Збірник містить тези доповідей учасників Тринадцятої міжвузівської науково-практичної конференції, присвяченої соціально-гуманітарним, кримінально-правовим та кримінологічним аспектам воєнного конфлікту і злочинності, що відбулася 30 жовтня 2020 року у м. Северодонецьк Луганської області.

Видання може бути корисним для педагогічних, наукових та науково-педагогічних працівників, а також усіх, хто цікавиться проблемами протидії злочинності.

Тексти публікуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори, а також (для здобувачів вищої освіти) наукові керівники.

УДК 343.97

ISBN 978-617-616-106-6

© Автори тез, 2021

© Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка,
2021

ЗМІСТ

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Архіпов В.

Деякі проблеми фактору перспективи
в гібридній війні 6

Водолага М.

Особливості ведення гібридної війни
в Україні на сучасному етапі 16

Ерєменко А.

Является ли конфликт на Донбассе
гражданской войной 28

Лісоветський М.

До проблеми амністії: історико-правові аспекти 42

Литвинов О., Кудінов А.

Культурологічне vs антропологічне
в поняттях «конфлікт» і «війна»
(спроба філософсько-правового синтезу).....56

Любчик О.

Перехідне правосуддя як необхідна умова
відродження постконфліктного суспільства 70

Пилипенко В.

«Економічні війни» як невід’ємна складова
військових конфліктів у районі Перської затоки
(на прикладі Ірану).....82

Радько Б.

Про протидію злочинам проти миру,
безпеки людства та міжнародного правопорядку 95

Сабадуха В.

Філософські причини хаосу
в людському суспільстві 106

Саранов С.

Кардинал Ришельє и проблема определения милитаризма внешнеполитической
стратегии Франции в период
Тридцатилетней войны 1618-1648 гг 121

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ
АСПЕКТИ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ
ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ**

Акімов М.

Віроломство як заборонений метод
ведення війни: міжнародно-правові
та кримінально-правові аспекти..... 131

Андрушко А.

Проблемні аспекти об'єктивної сторони
насильницького зникнення 142

Бєлоус Л.

Нормативно-правове регулювання обігу
вогнепальної зброї та бойових припасів
в Україні: стан та шляхи удосконалення..... 151

Головков Д.

Відповідальність зв злочини проти основ
міжнародного права (військові злочини)..... 162

Дудоров О.

Римський статут та окремі проблеми
вдосконалення Кримінального кодексу України 171

Задоя К.

Основні вади пострадянської парадигми
міжнародного кримінального права 185

Кожакарь І.

Актуальні методи ідентифікації трупів
(людини) в умовах військового конфлікту 195

Петров А.

Вивчення адсорбційних властивостей
матеріалів і розчинників та їх вплив
на визначення слідів контактної взаємодії
людини з вибуховими речовинами 204

Політова А.

Дискусійні аспекти запровадження
відповідальності за колабораціонізм
у Кримінальний кодекс України..... 221

Попов Д.

Особливості тактики огляду місця події
у кримінальних правопорушеннях, вчинених
із застосуванням вибухових пристроїв 236

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

УДК 327.5

Архіпов В. І.,

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології та правознавства
Луганського національного університету

імені Тараса Шевченка

(м. Старобільськ, Україна)

e-mail : chpn1306@gmail.com

ORCID: [0000-0002-9942-9936](https://orcid.org/0000-0002-9942-9936)

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ФАКТОРУ ПЕРСПЕКТИВИ В ГІБРИДНІЙ ВІЙНІ

У статті розглянуто актуальні питання сутності гібридної війни, теоретичні й практичні проблеми її розуміння та дослідження. Проаналізовано ситуацію, що склалася в Україні, зокрема в Донецькій та Луганській областях напередодні початку війни. Наведено реальні факти, що підтверджують наявність військової агресії та окупації території незалежної держави. Проведено теоретичний аналіз структури, елементів, позицій та перспектив розвитку подій в умовах гібридної війни на Сході України. Широку джерельну базу теоретичних досліджень феномену гібридної війни поєднано з документальними хроніками й спогадами учасників та очевидців політичних і військових подій на Донбасі.

Ключові слова: гібридна війна, фактор перспективи, агресор, суб'єкт, об'єкт, спостерігач.

З-поміж держав, які здобули незалежність під час розпаду Радянського Союзу, Україна за багатьма показниками

вирізнялася своєю унікальністю, що полягала не лише в геополітичному положенні, багатонаціональному складі населення, економічному, військовому та політичному потенціалі.

Донедавна на теренах нашої держави були відсутні збройні сутички, конфлікти або війни. Фактично до 2014 року Україна на пострадянському просторі відрізнялася своєю стабільністю та, хоча досить умовним, але спокоєм.

Найявний «спокій», особливо в східних областях держави, час від часу характеризувався порушенням питання російської мови, що подавалося як проблемне, а також мов би пригнічення російськомовного населення, штучного поділу України на регіони за «якістю» населення, закликами автономізації регіонів та майже відкритим шантажем щодо федералізації унітарної держави тощо.

Не менш серйозними викликами були страйки дев'ятих років. Пізніше, у 2004 році, відбувся «славнозвісний» Сєверодонецький з'їзд народних депутатів і депутатів місцевих рад усіх рівнів, який був фактично спробою «розколу» унітарної держави. А в 2014 році – проведення вже сепаратистських референдумів у Донецькій та Луганській областях.

Аналіз подій та тенденцій соціально-політичного розвитку в Україні до початку війни на Донбасі вказує на накопичення конфліктного й протестного потенціалу в суспільстві.

До вказаних факторів, що його сформували, додамо ще такі: широке поширення практики так званого «вибіркового правосуддя»; неможливість добитися справедливого і законного рішення в національних органах кримінальної юстиції та судах; критичне зниження рівня суспільної довіри до органів влади, зокрема органів правопорядку і суду; пошук альтернативи традиційному правосуддю через публічні акції протесту, журналістські розслідування, що свідчили про всі ці явища, звернення громадян до наднаціональних судових установ тощо.

Отже, суспільство самостійно намагалося вирішити проблеми, які накопичувалися роками, на тлі безуспішних спроб держави впоратися із цими загрозливими тенденціями

і засудження дій офіційних представників держави і деяких рішень національної юстиції на міжнародному рівні, зокрема через рішення Європейського суду з прав людини в справах, що стосуються вибіркового правосуддя [1, с. 21].

Водночас важко не погодитися з думкою авторів досить цікавого дослідження подій, що передували війні на Донбасі, – «Як Україна втрачала Донбас». «На Донбас війну кликали довго. Одні наближали її свідомо, інші не відали, що творять. І до останнього ніхто не вірив, що вона все ж почнеться. Навіть у розпалі травня 2014-го, коли від мінних розривів обси-пався яблуневий цвіт, на дорогах росли барикади й цілі міста переходили під контроль озброєних банд, здавалося, що все це не всерйоз, що всі ось-ось схаменуться та припинять стріляти». Водночас відзначається, що «...донбаський сепаратизм у його сучасному вигляді та його початкова історія наочно ілюструє, наскільки маловпливовим був цей рух, коли не мав підтримки ззовні. Адже навіть у часи найвищої політизації суспільства, коли по всій країні виникали різні партії, рухи та громадські організації, донбаські сепаратисти майже не змогли знайти підтримки та вплинути на хід подій» [2, с. 8–9].

Такої ж думки дотримуються й упорядники документальної хроніки «У вогняному кільці. Оборона Луганського аеропорту», – подій, що пов'язані з обороною міжнародного аеропорту «Луганськ» і прилеглих населених пунктів (квітень – початок вересня 2014 року), а також подій, що передували окупації Луганська (зима-весна 2013–2014 років). Вона ґрунтується на спогадах понад 140 учасників та очевидців тих подій – військових, волонтерів, місцевих мешканців, працівників міліції та аеропорту, медиків.

Можна констатувати, що до подій 2014 року відверто проросійські організації та заходи того ж спрямування не користувалися масовою підтримкою ані в Луганську, ані в Донецьку, ані в тому ж Криму. Навіть поверхневий аналіз показує, що всі процеси 2014 року були інспіровані штучно та ззовні. На превеликий жаль Москви, роки примусової русифіка-

ції та заселення промислових районів Луганщини і Донеччини росіянами, а також масова пропаганда з уст дикторів російського телебачення не дали результатів, на які очікували кремлівські керманичі. Проросійський рух залишався слабким і був радше схожий на хуліганський, мітинги були чисельні тільки в перші тижні після кривавих подій у Києві. З кожним тижнем людей на площах ставало все менше, шок минав, і здавалось, що ситуація вгамується сама собою. Навпаки, узимку 2013–2014 років багатьом активістам здавалось, що зима-весна 2013–2014 була періодом розвитку Луганська – українського Луганська. Місто переживало справжній національний ренесанс [3, с. 20–21].

Огляд подій того часу безумовно свідчить про те, що ми маємо справу з класичною гібридною війною. Проблеми та протиріччя в Україні російські стратеги використали для вирішення своїх геополітичних амбіцій та пропагандистського «прикриття» військової агресії на Сході України. Зрозуміло, що об'єктивно має йтися не про громадянську війну або тільки діяльність терористів. Йдеться про сучасний різновид комплексної агресії однієї держави щодо іншої.

Завдання «гібридної війни» мають виконуватися за рахунок підриву військового та економічного потенціалу противника, інформаційно-психологічного тиску на нього, активної підтримки внутрішньої опозиції, партизанських і диверсійних методів.

Перевага в межах такої війни надається зазвичай трьом головним компонентам:

1. Традиційні військові засоби.
2. Квазімілітарна діяльність. Створення та підтримка незаконних збройних формувань, підтримка та радикалізація сепаратистських рухів.
3. Операції немілітарного впливу передусім способом спеціальних інформаційних операцій та «активних заходів» (зокрема економічний тиск, операції в кіберпросторі, дипломатія, маніпуляції інформаційним простором) [4].

Для розуміння гібридної війни, а саме відмінних підходів до цього явища та концептуалізації залежно від ролі сторін, велике значення має фактор перспективи.

На думку аналітиків і фахівців [5], історія сучасних гібридних війн дає змогу виокремити три перспективи або три основні погляди на події гібридного конфлікту: агресора, об'єкта гібридного нападу і спостерігача, здатного приєднатися тією чи іншою мірою до однієї зі сторін конфлікту або – за інших умов – виступити як сторона в іншому гібридному конфлікті.

Факти російської гібридної агресії проти України дають чіткий розподіл ролей сторін з трьома названими варіантами перспективи: Росія діє як нападник, який порушив територіальну цілісність суверенної держави (анексія Криму і бойові дії на Донбасі). Перспектива України визначена позицією об'єкта агресії. Роль спостерігачів і союзників України у невійськовому вимірі гібридної війни відіграють її стратегічні партнери: США, інші країни НАТО, більшість країн ЄС.

Інтереси та цілі учасників зумовлені перспективою – поглядом на події, визначеним конкретною позицією в конфлікті.

Кожний із названих поглядів визначає особливості поведінки та цілі сторін, також містить певні можливості зміни перспективи. В умовах гібридної війни нападник намагається, попри очевидні речі, приховати факт агресії, подати себе не як нападника, а як миротворця. Спостерігач, за умови підтримки однієї зі сторін, намагається дотримуватися критеріїв об'єктивної оцінки ситуації, тобто не виключає наявності елементів правоти в діях агресора. Отже, орієнтація на об'єктивність у позиції спостерігача (у ролі якого виступають, зокрема, європейські країни Нормандського формату) є за визначенням суперечливою: у практичному вимірі спостерігач частково підтримує позицію агресора щодо виконання його політичних цілей і водночас послідовно застосовує заходи щодо виконання його політичних цілей і заразом послідовно застосовує заходи щодо стримування нападника.

Перспектива РФ у війні гібридного типу зумовлена її позицією агресора щодо України. У цій ролі Росія застосовує проти України комплексне поєднання традиційних військо-вих засобів, методів спецоперацій та підривної діяльності, за-собів проксі-війни з використанням сепаратистсько-терори-стичних угруповань, а також засобів інформаційного, еконо-мічного та дипломатичного тиску.

Говорячи про перспективу України щодо гібридної війни, маємо виходити з її позиції та стану об'єкта гібридного нападу. Ця позиція сторони конфлікту є найбільш морально твердою, оскільки право на оборону й захист не є предметом дискусії та не потребує додаткових аргументів. Водночас стратегія і тактика захисту об'єкта агресії в умовах гібридної війни є вельми складною та потребує задіяння всіх наявних національних ресурсів.

Отже, на підходи до гібридної війни впливає фактор пер-спективи, зумовлений як історико-політичними чинни-ками, так і конкретною позицією тієї чи іншої сторони в гіб-ридному конфлікті або навколо нього. З точки зору об'єкта агресії можливості змінити умоглядну перспективу в погляді на конфлікт є найменшими, якщо загалом існує. Сподіватися на «об'єктивний» погляд стороннього спостерігача, не ка-жучи вже про позицію агресора, для України неможливо, оскі-льки це поставить під сумнів можливість жорсткого проти-стояння політичним вимогам противника, тобто перешко-джатиме досягненню перемоги над противником у когнітив-ному вимірі [5, с. 39–41].

Із пропонованої конструкції випадає місце і роль вико-навця волі агресора. У нашому випадку це так звані «ДНР» і «ЛНР», їхні представники та організаційні структури.

РФ формально не визнає допоміжних виконавців своє волі (але фактично через них здійснює «прикриття» відкри-тої агресії), офіційно вказуючи на те, що йдеться про внутрі-шній конфлікт в Україні й вона «не може» впливати на прий-няття політичних, чи будь-яких інших рішень у так званих ре-спубліках. Обмежується тільки «гуманітарною» допомогою

російськомовному населенню. Україна визнає РФ агресором та, із зрозумілих причин, не визнає вказані псевдо-республіки ні в якому статусі.

Виникає ситуація, за якої Україна не може йти на поступки та домовлятися з РФ з конкретних, фактичних питань остаточного припинення війни, оскільки це агресор. Не йде також на перемовини та контакти з представниками псевдо-республік тому, що не визнає їх. Залишається лише надія на спостерігачів – союзників України та можливості переговорного процесу. Зрозуміло, що жодна зі сторін не зацікавлена у вирішенні проблем за Карабахським сценарієм, тобто проведення відкритих бойових дій.

На початку вересня 2014 року тристороння контактна група в складі представників України, Російської Федерації та ОБСЄ підписала Мінський протокол. Його метою було встановлення миру в регіоні, повернення захоплених території Донецької та Луганської областей у єдине правове та політичне поле України.

Було визнано низку заходів: припинення бойових дій; відведення важкого озброєння сторонами на визначену відстань для створення зони безпеки; відновлення повного контролю України над державним кордоном з РФ; ухвалення невідкладних політичних рішень та інше.

Документ мав переважно декларативний характер, не передбачав чіткої послідовності дій та встановлених термінів виконання зобов'язань, містив досить жорсткі політичні вимоги до керівництва України.

Для припинення кровопролиття Україна була змушена погодитися на висунуті умови. Європейські посередники засвідчили справедливість такого обміну та взяли опіку над постраждалою стороною.

На виконання досягнутих домовленостей 16 вересня 2014 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей», а також законопроект про амністію бойовиків.

Дальших кроків на виконання Мінського протоколу РФ та підтримувані нею бойовики не зробили. 02 листопада 2014 року на території окремих районів Донецької та Луганської областей, порушуючи норми українського законодавства та вимоги ОБСЄ, очільники так званих «ДНР» та «ЛНР» за підтримки офіційного Кремля провели власні місцеві «вибори», узявши курс на створення атрибутів державності на підконтрольних територіях.

Це призвело до блокування подальшої реалізації досягнутих домовленостей та ускладнило процес мирного врегулювання збройного конфлікту.

Мінський переговорний процес використовується РФ як елемент гібридної війни для легітимації режиму окупації окремих районів Донецької та Луганської областей, дискредитації України в очах міжнародної спільноти, а також посилення тиску на його керівництво. Підтримуючи постійне джерело напруженості на Донбасі, вона прагне реалізувати стратегію виснаження України.

У Нормандському форматі РФ веде себе з позиції сили, намагаючись просувати ідею інтеграції ОРДЛО в Україну зі встановленням «особливого статусу» для «ДНР» і «ЛНР», переслідуючи до того ж мету збереження свого контролю над Донбасом і використання його як інструменту впливу на Україну. Представники «республік» не демонструють своїх намірів реально реінтегруватися до політичного й правового простору України [5, с. 436–437].

У разі успішної реалізації задумів Кремля центральна влада в Києві значно втрачала б контроль над ситуацією в країні, учасниками внутрішньополітичного процесу ставали б радикальні проросійські сили, країна опинилася б у глухому куті зовнішньополітичної невизначеності, а всі соціально-економічні наслідки цього стану лягли б на плечі Києва.

Ситуація не проста й потребує з боку нашої держави комплексного підходу для її вирішення. Водночас за роки війни українські дипломати досягли значних успіхів щодо

своїєї підтримки з боку міжнародних організацій: Парламентської Асамблеї Ради Європи, Генеральної Асамблеї ООН, Організації Північноатлантичного договору (НАТО), ОБСЄ та Європейського Союзу.

Твердять, що тільки в катаклізмах і потрясіннях народжуються сильні особистості. Теж саме відбувається й з державами. Нарив прорвався війною, перетворившись на гангрену кінцівки, але скепсису немає. Тому можемо говорити про якісні зміни [6, с. 17].

Список використаних джерел:

1. Базове дослідження із застосування правосуддя перехідного періоду в Україні : реферативний огляд / за заг. ред. А. П. Бущенко, М. М. Гнатовського / Summhttps://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/05ary-final-dlya-sajtu.pdf
2. Казанський Д., Воротинцева М. Як Україна втрачала Донбас. Книжкове видавництво «Чорна гора», 2020. 326 с.
3. У вогняному кільці. Оборона Луганського аеропорту / Сергій Глотов, Анастасія Глотова, Анастасія Воронова; Юрій Руденко, Дмитро Путята; худож. оформувач В. М. Карасик. Харків: Фоліо, 2018. 540 с. (Хроніка).
4. <https://dt.ua/columnists/gibridna-viyna-vse-tilki-pochinayetsya-203704.htm>
5. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ: НІСД, 2017. 496 с.
6. Горбулин, Владимир. Мой путь в зазеркалье. Не только путевые заметки. Киев: Брайт Букс, 2019. 280 с.

Архипов В. И. Некоторые проблемы фактора перспективы в гибридной войне

Статья посвящена актуальным вопросам сущности гибридной войны, теоретическим и практическим проблемам её понимания и изучения. Проводится анализ ситуации, которая сложилась в Украине, в частности в Донецкой и Луганской областях перед началом войны. Рассматриваются реальные факты, подтверждающие наличие военной агрессии и оккупации территории независимого государства. Сделан теоретический анализ структуры, элементов, позиций и перспектив развития событий в условиях гибридной

войны на Востоке Украины. Широкая источниковедческая база теоретических исследований феномена гибридной войны сочетается с документальными хрониками и воспоминаниями участников и очевидцев политических и военных событий на Донбассе.

Ключевые слова: гибридная война, фактор перспективы, агрессор, субъект, объект, наблюдатель.

Arkhipov V. I. Some Problems of the Perspective Factor in Hybrid Warfare

The article is devoted to topical issues of the essence of hybrid war, theoretical and practical problems of its understanding and study. The analysis of the situation that developed in Ukraine, Donetsk and Luhansk regions before the start of the war is being carried out. The real facts confirming the existence of military aggression and occupation of the territory of an independent state are considered. A theoretical analysis of the structure, elements, positions and prospects for the development of events in the context of a hybrid war in the East of Ukraine is made. A broad source base of theoretical studies of the phenomenon of hybrid war is combined with documentary chronicles and memoirs of participants and eyewitnesses of political and military events in Donbass.

Key words: Hybrid War, perspective factor, aggressor, subject, object, observer.